

«Безпардонний» патріотизм»

Леся Українка

Надзвичайно приємно було нам прочитати в обновленій «Буковині» (ч. 28 – 32) дві передні статті – «Наші національно-політичні відносини» і «Про своїх людей», допис з Тернопільщини (вона поставлена в початку як передня стаття); приємно не для того, щоб ми там вичитали щось нового, а для того, що там все так ясно, виразно і просто – як математична формула або проста гама. Формулка «Барвінський + Вахнянин = руський народ» робить справді гармонійне враження. Шкода тільки, що в патріотичній гамі не обійшлося без деяких невиразних тонів (як завжди), але, може, се наша власна недорослість думки тому винна, що ми ніяк не можемо зрозуміти, що то має значити: «своя питома, народна просвіта», без котрої увесь наш рідний край мусить неминуче загинути. А вже ж таку поважну річ слід би нам пояснити докладніше, щоб і ми знали, як нам рятувати наші занапащені душі. Читаючи, що без питомої, народної просвіти «несть спасенія», ми пригадали одну дуже тяжку хвилю з нашого життя: одного вечора, вислухавши промову про конечну потребу «науки на національному ґрунті», ми вдалися до бесідника, молодого українського патріота: «Скажіть, добродію, що, властиве, має значити «наука на національному ґрунті»? Чи се значить, що ми мусимо винайти яку спеціальну українську математику?» Бесідник глянув сурово і промовив катоновським тоном: «Що ви за українець, коли не розумієте таких простих речей?» Ми десять раз вдавалися до різних патріотів з нашим питанням і десять раз чули однакову відповідь. Ми б дуже хотіли обернутися з сим питанням ще до буковинських патріотів, та страшно, що вони розсердяться і почнуть нас «нищити без пардону». Краще мовчати.

Зате «опортуністично-раціональна політика» виложена так ясно, як заповіді: не кидайся з мотикою на сонце, не поривайся, а потихеньку та помаленьку нав'язуй зносини з правительством і сильнішими партіями (певна річ! а хто би там на слабші дивився! шкода тільки, що тяжко буває вгадати, котра найсильніша і чи довго такою буде); прийнявши таку спокійну і практичну політичну програму, ми собі можемо спокійно сидіти, де вже кому бог дав, і співати: «Ой, куди вітер віє, туди я хилюся, а що люди говорять, то я не боюся». Коли ж хто питає, якої ми віри, то ми чей же не гірше цигана вмітимем відповісти. Прийнявши таку політику, патріоти «нового курсу» поступають совісно і чесно, для того надіються, що історія не осудить їх лихим словом; ми йдемо ще далі в наших надіях і думаємо, що історія не буде згадувати ніяким словом наших славних патріотів, що самовільно – pardon! добровільно – взяли на себе тяжкий обов'язок кермувати долею цілого народу (радійте, російські українці, аж тепер настав час визволення вашого!).

«Дякую тобі, господи, що не створив мене ні москалем, ані москвофілом!» – така молитва вилася з нашого серця після прочитання третього уступу «Наших нац[іонально]-політ[ичних] відносин», се ж кожний зрозуміє, що бути «знищеним без пардону» нікому не мило, а так ми все ж маємо надію, що «під захороною» наших добровільних керманичів ми ще наживемось на світі. Шкода тільки, що наші «русини з природи більше чутливі, податливі, повільні і уступчиві» (се ж «цілий учений світ признав», то вже нічого не порадиш!), а ті клятві, загонисті, агресивні, нетерпимі москалі мають далеко проворнішу вдачу. Де вже, коли Богдан Хмельницький (не по-так нас був!) ні з того ні з сього взяв та й піддався державі «мішанців», хоч на Україні про те нікому й не снилось, бо вона ж (Україна) і «не мала нічого спільного з московською державою». Ну що, як нашим керманичам прийде на розум віддати нас, – хто може вгадати, кому? Іди потім позивайся за історичне право... куди нам, немічним, з панами судитись! Чия сила, того й воля. На чиєму возі їдеш, того й пісню співай. [Коли хоче шан[овна] редакція «Буковини», то можемо їй прислати цілий збірничок таких приказок для друкування в «Неділі» на науку міщанам і селянам.] Правда, наші буковинські патріоти надіються, що колись

настане сконсолідування наших народних сил і що тоді нас будуть знати і поважати інші народи, але хто знає, як про те гадають добродійки сильніші партії?

Ох, перейдім від сеї тяжкої прози до тернопільської поезії. Справді, то не допись, а ціла поема! Які величні постаті: митрополит, Барвінський, Вахнянин! І як змальовані, куди Плутарх! Перед нами проходять, мов тіні королів в «Макбеті», давні і сучасні нам патріоти, «ідуть поволі, але певним ходом» (ви чуєте просодію величну?), виринає з туману забуття «Руський Сіон», собор церковний мріє, покритий непроглядною тайною, св. письмо в руській мові... тут поет падає ниць перед йо[го] е[кцеленцією] владикою. Потім підводиться і кидає громи на «руських» і радикалів, горлачів і мальконтентів, прихильників ненависної опозиції (вони, бач, лихі на те, що у нас буде руський кардинал!). Він гукає: «Хто понижає нашого владика, понижає нас всіх; проти нього виступимо всі!» Яке потужне військо! Гей, стережіться, вороги, вже летить ангол з неба з огненною різкою, ховайтесь, а то він поразить вас!

Далі знов починається величний гімн послові Барвінському, мужеві міцної правиці, залізної волі і рівно ж залізної консеквенції, жертволюбному, трудолюбному, щирому народовцеві. А всім ворогам п. Барвінського і його **alter ego** пана Вахнянина він радить (на сей раз не дуже поетично) «просто замикати уста і то не дуже делікатно». Цікаво, хто має виконувати сей патріотичний вирок? Врешті, поет каже, що він тільки «хотів опам'ятати людей, нагадати їм етику життя публічного...». Далі йде філіппіка проти спольщеної руської родини, – хто її не читав, той не читав нічого! Яка залізна консеквенція, яка несокрушима, сказав би магометанська, віра в двох пророків руських. Читаєш, і серце радується, так і хочеться гукнути: «Та немає ліпше, та немає краще, як у нас на Україні!..» – але краще замовкнемо, бо далі в сій пісні йдуть зовсім не консеквентні слова, вони можуть вразити національне почуття наших щиро народовських патріотів і релігійне почуття всього русько-українського народу...